

RÉKAI MIKLÓS

**ZENEMŰVÉSZETÜNK
ÉRDEKÉBEN**

TURCSÁNY NYOMDA KFT.

ÁTÁLLÍTÁS.

Tárgyi s személyi vonatkozásban gyakorta hangzik ma el ez a szó. De az ügynek, az ügykörnek »átállítása«, tulajdonképpen eredeti súlyának visszaállítása. S ez több vonatkozásban valahogy elsikkad.

Pár fejezetben szeretném kifejteni, hogy abban az ügykörben, melynek mi, muzsikusok tagjai vagyunk, mi minden rejlik. Főként menynyi új lehetőség, ami nemcsak a hivatásosok javát szolgálná, hanem azt az egészet is, amit így hívnak, Zeneművészet.

Mi, fiatalabb muzsikusok sokszor hallgattuk az öregebbek elbeszéléseit. Mi is volt valamikor a zene? Kik voltak a képviselői? Mit tettek a zeneművészet érdekében? Ma a múltak örökségéből élünk. Örökségünknek sajnos most nem busásak a kamatai. Ezért néha úgy érezzük, hogy mi már mindennapi gondterhes, fizikai munkát faragtunk a művészetből.

Nem vette közülünk senki sem észre, hogy az utánpótlás bővül s az elhelyezkedési lehetőség szűkül? Az iskolák ontják a tehetségeket. Mind több iskola létesül. Ezzel szemben azonban csökken azoknak az intézményeknek a száma, amelyek elhelyezkedést és kenyeret adnak. A mozizek utáni zenés színházak szűntek meg.

A hangversenyek egészen furcsa képet mu-

tatnak. Csak világprodukciók vonzanak. Csak a »nevek« fontosak. A nagy művészi események egymást kergetik. A magyar zenésztársadalom átalakul. Eltűnnek a mesterek, eltűnnek az inasok. Nincs különbség közöttük. Nem nyújt nyugalmat az elért siker. Nem ad biztos támaszt a tudás. Csak egy a lényeg: a megélhetés. A megélhetés minden áron. A megélhetésért dűl a versengés, amely a fentebb állót lerántja. Az a versengés, mely az életet megrövidíti. Az a versengés, amely már elindulásakor eltéveszti a célt; tsem versenyez, csak verseng. És nem veszi észre, hogy végül is már önmagával verseng. Mert mindenki, aki tökéletlen tudással az élre könyököli magát, az egész zeneművészet színvonalát lesüllyeszti a hozzáértők előtt. Ha nem becsüli meg az öregeket, beérkezettek, ezzel aláértékeli azt a pozíciót, amelyre törekszik s nem számíthat megbecsülésre, ha majd elérte az öregek helyzetét. Így is, úgy is önmagával »konkurrál«. A nagy tülekedésben sok mindenről megfeledkeztünk. Ez így van, s hogy ez így nincs jól: az bizonyos.

Muzsikus fejjel gondolkoztam a látottakon és a tapasztalataimon. Kerestem a megoldásokat. A megoldások között vannak egészen egyszerű lehetőségek is. S vannak távolabbiak. Vannak talán olyanok is, amelyek ma még talán csak rajongók álmaiként hatnak. Ha azonban valaki csakugyan szereti a zenét, megérzi majd, hogy egyszer csak a »rajongások« is realizálódnak.

Mind a közeli, mind a távolabbi megoldások csak javíthatnak a zeneművészet mai helyzetén. A ma még álmokként ható elképzelések pedig olyan új lehetőségeket nyitnak meg számukra, amelyekért valóban érdemes összefogni, s egy életen át dolgozni.

Reális tapasztalatokon alapuló, lelkiismeretes töprengésekkel megtalált megoldási lehelőse-

geimel, amelyeket rövid memorandumomban felsorakoztatok, — tisztelettel ajánlom az összes illetékesek és hozzáértők nagybecsű figyelmébe.

ZENEKAROK.

Nem is gondolná az ember, hogy Budapesten általában 10—12 különböző zenekari egyesülésben, vagyis »cím« alatt működnek muzsikuskok. Nem említem az *egyenruhás zenekarokat, amelyekre az alábbi megállapítások nem vonatkoznak*, de nélkülük is érdekes a címetek felemlíteni:

Filharmóniai Társaság (85 éves)
Budapesti Hangversenyzenekar,
Szimfonikus Zenekar,
Székesfővárosi Zenekar,
Americana Liszt Ferenc Zenekar,
Turul Zenekar,
Goldmark Zenekar,
*Állástalanok Zenekara (»Melles Béla«
 zenekar),*
Műegyetemi Zenekar, stb.

Aki nem ismeri az említett zenekarok őszinte helyzetét, első látásra büszkén kijelentheti, hogy Budapest valóban zenei város. De, kevés kivétellel megállapíthatjuk, hogy *e zenekarok általában ugyanazokból a muzsikusból rekrutálódnak*. Igaz, hogy a vezetője mindegyiknek más. Ha egy ilyen egyesülés létrejön és a tagok a »jövő érdekében ingyen, vagy legfeljebb igen kevés, valóban filléres tiszteletdíjért »összeállnak« muzsikálni, — akkor többnyire a közönség részvétlensége miatt 1—2 hangverseny után, hosz-

szabb időre, beszüntetik a működésüket és rendszerint egy-egy újabb alakulat, vagy címbeli változás eszközlése után egyesülnek ismét és kezdik a remélt kullúrmimka folytatását.

Így láttam ezt, — ismerve a muzsikusokat személy szerint, — *már másfél évtizede.*

HOGYAN ALAKUL MA EGY ZENEKAR?

Elsősorban adva van »a karmester«, aki úgy látja, hogy elhelyezkedési lehetősége nincs. Ha egy kis adminisztratív képessége van, maga mellé vesz néhány muzsikust és együtt kigondolják a zenekar címét, megkeresik a protektorát és toboroznak egy zenekarra való muzsikust. A muzsikusok kétfélék lehetnek: *végzettek*, de zenekarban kezdők, és *rutinos idősebbek*, vagyis régi felosztalott együttesek muzsikusai (Városi, Király Színház zenekarai, stb.). — Az utóbbiak egy kevés honoráriumot is kapnak. Elindul a vállalkozás, de sajnos egy-két koncerten fül nem jut, mert a közönség nem pártfogolja. Közben, az előbb mondottakban szereplő »utóbbiak, akik már régóta szakzenészek, az egyik zenekari alakulástól a másikig, *minden újabb alakulatban is résztvesznek*, s így jutnak el a teljesen reménytelen öregségig.

Önkénytelenül vetődik fel a kérdés: *ezért van Zeneművészeti Főiskolánk? Ezért van Nemzeti Zenedénk? és még számos nagy múltú zeneiskolánk*, hogy azok, akiknek nem sikerül pl. az Operaház zenekarában elhelyezkedniök, — *nyomatékosan meg kell jegyeznem, nem rátermettségük híján, hanem a jelenleg betöltött helyek miatt*, — azok muzsikusi reménnyel a szívükben a véletlen folytán *így legyenek kénytelenek az életüket el-*

tölteni? Ezen az ország zenekultúrája érdekében *segítem kell és segítem is lehet*. De olyan formán, hogy nem csak »helyet a fiataloknak«, hanem, *megbecsülést és méltó öregséget* is azoknak, akik a zeneművészetért már tettek valamit. Hiszen ma már odajutottunk, hogy több intézményünk van, ahol tanulnak, mint ahol a végzettek el tudnak helyezkedni.

*

Budapest főváros ma feltétlenül elbir tartani *húrom nagy zenekart*. Többet nem. De *intézményesen* kell a muzsikusoknak a kenyérkereseti lehetőséget megadni. Az intézményesség jellege ma csak egy zenekarnál van meg, és ez: a magy. kir. Operaház zenekara, mely azonos a 85 éves Filharmóniai Társasággal. E zenekarnak a szerény megélhetés mellett, megvannak a maga tradíciói, hiszen mindazok tanításán nevelkedett[^] kik több mint hét évtizeden át a magyar zenekultúrát jelentették.

*

A második zenekarnak, szakzenészekből összeállítva a főváros zenekarának kellene lennie. Működési területe lehetne: *a népművelési hangversenyek, fürdő-, állatkerti- vagy margitszigeti nyári hangversenyek, fővárosi templomi szolgáltatások stb.* E zenekar létszámának legalább 80 tagból kellene állnia, *fix fizetésen fővárosi alkalmazással.*

Művészi vezetőül egy fiatal karmestert kellene teljes művészi felelősséggel, a zenekar szervezésével megbízni. A tagok felvétele *próbajáték* alapján történhetnék.

Elteltekintve attól, hogy mit jelent a főváros

életében egy *második állandó zenekar* szereplése, *szociális szempontból* egyenesen *közszükséglet*. Nyolcvan biztos adófizetőt és ugyanannyi *családalapítási lehetőséget* nyújt. Ha jelenleg az intézményes jelleg kiadást is jelent, az eddigi ezirányú bevételek is már megadhatják ez elgondolás alapját. PL:

1. a jelenlegi Székesfővárosi Zenekar jövedelme, (melyben javarészt fővárosi tisztviselők működnek),

2. a templomok jövedelmei,

3. a budapesti nyári vállalkozások, a Margitsziget, az Állatkert ezirányú jövedelmei.

4. Új lehetőségek is fokoznák a jelenlegi bevételeket. (Film, gramofon, stb.). Ami pedig művészi vonatkozásban nagyon fontos volna: egy vagy két állandó karnagynak működési teret adva, egészséges irányban nevelné e karnagyokat is és a zenekart is.

*

RÁDIÓZENEKAR felállítása, azt hiszem nem okoz gondot. Itt szintén legalább 80 tag kellene, hogy állandó elfoglaltságot és kenyeret kapjon. Újabb 80 adófizetőt és családfenntartót nyerne az állam. Kézenfekvő, hogy működését igen jól ki lehetne használni. Művészi vezetői pedig a rádió állandó karmesterei lennének. E zenekart szintén próbajátékkal kellene összeválogatni.

*

Ha pl. e két utóbbi zenekar összeállítása:

12 I. hegedű

10 II. hegedű

8 mélyhegedű

6 gordonka
 6 gordon
 4 fuvola
 4 oboa
 4 klarinét
 4 fagót
 5 kürt
 4 trombita
 3 harsona
 1 tuba
 1 hárfa
 1 üstdob
 3 ütő

— zenekaronként 78 tagot számlálna, úgy:

44 hegedűsre
 16 mély hegedűsre
 12 gordonkásra
 12 gordonosra
 8 fuvolásra
 8 oboásra
 8 klarinétosra
 8 fagótosra
 10 kürtösre
 6 harsonásra
 8 trombitásra
 2 tubásra
 2 hárfásra
 2 üstdobosra
 6 ütőhangszeresre

volna szükség.

Egynémely hangszercsoport összeállításánál,
 — állítom, ismerve a helyzetet, — talán nehézségek adódnának. De egy pár éven belül bizonyosan pótolható lenne a hiány, mivel az elhelyezkedési lehetőség megint emelné úgy a Zeneművészeti Főiskolában, mint más intézetekben a tanu-

lási kedvel. Vagyis *újra életpályát jelentene a hangszeres zene tanulása.*

*

Egy kissé távolabbi, de mégis igen fontos kultúrpolitikai szükségletet jelentene a *vidéki városok városi zenekarainak felállítása.*

Köztudomású lény, hogy *ma már a legtöbb vidéki városnak szépen megszervezett zeneiskolája van.* A zeneiskolák vezetői és tanárai tartják fenn tulajdonképpen, a legnagyobb áldozatkészséggel, az illető város zenei életét. Tevékenységükkel igen nagy kulturális missziót teljesítenek. De sajnos sok gondot és nehézséget jelent a muzsikuskok összetoborzása, mivel egyes hangszercsoportok, melyek igen fontos alkotói egy szimfonikus zenekarnak, hiányzanak. Ez a hiány városonként változik. Tervszerűen lehetne egy pár év alatt megoldani a kérdést. És pedig: *minden városi zeneiskola, vagy maga a város, olyan tanárokat alkalmazna, kik a szimfonikus zenekar minden hangszercsoportjának egy-egy hangszerét játszanák.*

I. hegedű	(tanár-koncertmester)
II. hegedű	(„)
mélyhegedű	(„)
gordonka	(„)
gordon	(„)
fuvola	(„)
oboa	(„)
klarinét	(„)
fagót	(„)
kürt	(„)
trombita	(„)
harsona	(„)
ütőhangszer	(zong. tanár)
hárfa	(zong. elmélet-tanár).

E tizennégy Különböző szaktanár, már majdnem egy kis kamarazenekart jelent. Egy pár éven belül, — áll ez különösen a fúvókra, — feltétlenül eredményeket tudnának elérni. *A műkedvelők közül utánpótlást nevelhetnének.* így juthatna nagyobb szimfonikus zenekarhoz egy-egy pár évi munkásság után, az illető város. Sőt, esetleg a városban működő színházban kisebb *operák kíséretét!*, vagy más zenei szolgáltatást is el tudnának látni. Az állandó szerepléssel természetesen a város zenekultúrája, társadalmi összetartozása is igen sokat nyerhet. Hiszen a vidéki városokban egy-egy hangverseny igen nagy társadalmi eseményt jelent. *Felbecsülhetetlen érték a társadalom számára, ha éppen a »zene« tartja össze.* Ilyen művészi szervezésben sok alkalom kínálkozik a megfelelő vezetőknek a művészi kibontakozásra. Értem ezalatt, hogy a karmester vagy a zeneszerző, aki talán egyébként sohasem kezdene ilyen irányú tevékenységei, ott helyben kaphatna kedvei a munkára. Nem egy nagy tehetség indult már így el, s lett későbbben nemzetének büszkesége.

*

A zenekarokról elmondottam, miként lehetne megoldani a kérdést. Az anyagiakra vonatkozólag a ceruza és a papír megmondja, hogy mindez; mibe kerül.

Budapestnek három zenekar *nem jelenthet nagyobb problémát.* A vidéki városokban pedig *kezdetben az ember megélhetésétől függ, hogy valamelyest intézményesen indulhasson meg a zenei élet.* Merem állítani, hogy évek múlva nemcsak az egész ország kultúrája fejlődne, hanem a társadalomra is igen harmonikus hatást tenne és az összetartozást segítené elő az. ha általánosan megszerettetnénk a szépművészetek.

minden nyelven beszélő, mindenki által könnyen érthető lelkiüdülési, s gyönyörúségei adó művészet: *a zenét.*

Erről ma már *a kultúr külföldi országok legkisebb városaiban is meggyőződhetünk.*

A MŰVÉSZI VEZETÉS KÜLÖNBÖZŐ ÉRTÉKJELZŐ FOKOZATAI.

A zenei élet általában, mint teljesen szabad művészet, a szabad pályák versenyét tartja működési lehetőségének. *A tehetségek egészséges versenye, természetesen növeli az előadók munkásságát és ezáltal magát a művészetet.* így érhető el az igazi fejlődés. A legjobb példával szolgálnak a sportteljesítmények. És mégis, ma valami furcsa mellékvágányra futott e nemes versengés. Ez a mellékvágány tulajdonképpen *az üzlet.* Nem azt akarom mondani, hogy ez teljesen kikapcsolandó, hanem azt, hogy bizonyos fokig az üzletiesség *ne csak a reklámozás útján* adja meg a művészetnek, illetve a hangversenyeknek értékjelzését, hanem ezt az a keret adja, melyben a művészi produkció lezajlik. Ha szabad pálya is a művészet, vannak *bizonyos kötött eredményei.* Nagy különbség, hogy pl. valaki a Műszínházban énekel, vagy pedig az Operaházban. Különbség, ha pl. egy zongoraművész régi mechanikájú zongorán játszik, vagy pedig Steinway-n. Szóval különbség van hely és hely, eszköz és eszköz közötti. De sem a helyet, sem az eszközt nem lehet adományozni. A művészi fejlődésnek kell a helyet és az eszközt magának tehetségével megszerezni. Amit e téren segíthetünk, de csakis

segíthetünk, az a művész fejlődésének előmozdítása és irányítása.

Az egyéni művészi működést nem lehet és nem szabad más szempontok szerint irányítani. Mert akkor a nemes verseny feltétlenül csorbát szenved. Nem szeretném, ha félreértenének, mégis azt kell mondanom, hogy illetéknént, sokszor kicsinyes emberi hiúság volna a versengés eszköze, nem pedig maga a művészi eredmény, illetőleg fejlődés. A mű, vagy az interpretáló képessége.

De az *együttes művészet*, zenekari vagy kari, vagy más zenei együttes (kamarazene) a legtöbb esetben *csak eszköze az egyéni művészetnek*. Másodlagos, de mégis a vezénylő, vagyis a művészi vezető egyéni tudásának *kifejezője*. Ezeknek a testületeknek kell meghatározniuk a produkciók értékjelzését. Igenis *szükség van alsó, közép és felső fokra a közvélemény előtt*. Hogyan tudjuk másként bizonyítani pl. egy karmester fejlődését? Ma erre csak olyan bizonyíték van, ha a *külföld fémjelzi* a magyar tehetséget. Igen nehéz kérdés ez. De feltétlenül szükséges foglalkozni a gondolattal. Itt az első lépés csak egy lehet: *vigyáznunk kell a vendég járásra. Nálunk manapság már elég, hogy valaki idegen legyen és ez már sokszor vonzóbb »attrakció« mint a hazai*. A fanyalogva fogadott itthoni fiatalok számára előrejutást kell biztosítanunk — a közönség szemében. Hadd lássa ott a világhírű vendég mellett és figyeljen fel rá. A megoldás csak az lehet, ha egy-egy nagynevű külföldi művész pl. Furtwangler, Mengelberg és hasonló nagyok műsorába osztunk egy-egy tehetséges fiatal hazai művészt vagy művet. A világ szemében már beérkezett szólista mellé egy-egy fiatal művészi vezetőt (karmestert). Ilyen »keveréssel« a nagyközönség önmagától kezdi majd megérezni, felfedezni a saját

fajtájabeliek tehetségéi, rátermettségét. Hiszen szereti a tehetségei felfedezni és örül ha egy-egy nagynevű idegen művész mellett a hazájából is érvényesül. Az idegen művész pedig, minthogy vendég, gátlás nélkül s a legnagyobb szeretettel tartja keresztvíz alá a magyar művet, vagy a művészt. Sőt, a hazájába is szívesen viszi magával. Ebből a legtermészetesebb folyamatból adódik *az igazi művészcseré*. De ebben igazán csak azok a külföldi művészek segíthetnek, akik művészetükkel példái adnak és már *igazi világpédagógusokká* váltak.

A második lépés ezen az úton, hogy azok a testületek, amelyek elsősorban művészi hivatást gyakorolnak, kötelesek szem előtt tartani, hogy *ne a konkurrencia és üzletiesség elvén álljanak, hanem a működésük jellege* alapján kapják meg a helyüket. Sokféle lehet itt az elgondolás, de semmiesetre sem az, hogy »aki bírja, marja«. *Egy pár jól elhelyezett reklám még nem pótol múltat, tradíciót és művészi tudást.*

A művész érdekében kell felhoznom: *ha nincs különbség hely és hely, testület és testület között, hát mi legyen az, amit elérhet?* Ha nincs alsó-, közép- és felsőfokú testület, mi jelzi a fejlődés értékét? Vegyünk példának egy karmesteri karriert. Kikerül valaki az iskolából. Mondjuk hozzájut és pl. vezényel, akár az Operában, akár egy hangversenyt, *egyszer*. Tegyük fel, igen jó sajtót kap és két napig a szakemberek talán! beszélnek sikeréről. De *pár napon belül mindez a múlté*. Csak az gondol vissza a kivételes esetre, akivel történt. Mi marad a fiatal művészen ezután? Elkeheredés afölött, hogy neki nem sikerült érvényesülnie úgy, mint a szerencsésebb másinak, pedig ugyanolyan, sőt talán nagyobb a rátermettsége. Rengeteg példát tudnék erre az esetre. Ezt a helyzetet meg kell változtatni. Az iskola

után igenis kell *alsófok*, ahol a jól végzettek a gyakorlatot sajátítják el. Azután keli *középfok*, amikor úgynevezett nyilvános, de egészséges rostáin mennek keresztül, a közönség színe előtt. Mindennek természetesen évek munkássága alatt kell történnie. Vagyis ehhez számos *munkaalkalmat* kell teremtenünk. (1. vidéki zenekarok). És csak végül szabad elérkezni a felső fokhoz, melyet *az igazi érték jelzővel* kell felruházni. Egyszóval, a létra alsó fokán kell elindulni — föl-felé. Aki felül akarja kezdeni, pórul jár. Sajnos, ez ma gyakori eset. Láttunk példát arra is, hogy jelentős pozícióban kezdték fiatalok megtanulni a rutint, a gyakorlatot. Már pedig nem szabad ott kezdeni akarni, ahol mások abbahagyják. *Nem az Operában, a Rádióban, a Filharmóniában kell a vezénylest elkezdeni.* Ha valaki végül ideérkezik, az igazán »beérkezett« legyen. Nem új ez elgondolás, azelőtt így volt szokásos. Új benne csak annyi, hogy vissza kell állítani a folyamatos fejlődés lehetőségét. Illetőleg a mai nagyobb méretekre kell átszervezni. Természetesen, ugyanez áll fenn a zeneművészet megnyilvánulásának minden ágazalára.

ELHELYEZKEDÉSI LEHETŐSÉG.

Valamikor, — a rádió és hangosfilm előtti időben — a zenei pálya meglehetősen jól jövedelmező pálya volt. Rengeteg mozi-zenekar és sok színházi zenekar működött Budapesten. Valamennyi megélhetést adott, a jó muzsikusnak pedig külön jó keletje volt.

Azóta azonban, hogy az »előadó« feladatát

főleg gép végzi, évről-évre rosszabbodik a helyzet. Érdekes volna felemlíteni mennyi pénz jutott — mondjuk 1924-ben — a muzsikusoknak és mennyi jut ma. Azt is érdekes volna tudni, mennyi volt a bevétel, illetőleg a zenei élvezetért a közölnség által befizetett összeg és mennyi ma. Úgy érzem, nagyon nagy különbséget mutathatnánk ki a muzsikusok kárára. Ezért nem csak magának a zeneművészetnek van szüksége egészséges reorganizációra, hanem a szociális követelményekkel és az utánpótlás ügyével is foglalkoznunk kell.

Ma hiába csodálkozunk azon, hogy zenei szakok tanulóinak száma — ijesztően csökken. Ugyan ki is tanulna szívesen a reménytelenség tudatában olyasmit, ami — hogy úgy mondjuk — ma már nem »cikk«? Ha a zenei viszonyok! nem változnak, hova-tovább *még nagyobb lesz a visszaesés*. Tizenegy milliós nemzet vagyunk, de már ma sincs e számhoz mérten kellő számú zeneművészti főiskolai hallgatónk. Hova jutunk, ha ez így tart tovább is? Nem is beszélünk a többi zenei tanintézetről. Minél kevesebb lesz a zene hivatásos művelőinek száma, annál kevesebb kiváló művészre számíthatunk a jövőben. Elszürkült a vágy a fiatalokban arra, hogy zenét tanuljon; minek? Falanszteri emlékké csökken így lassacskán a zeneművészet. Csak a gramofonmúsortokban marad fent a zeneművészet néhány értéke, a jövendő csak gépen hallja majd a műveket és a volt kiváló művészeket. Hiszen már ma is tapasztalhatjuk, hogy megszűnt a családi körben a házi kamarazenélés. Pedig valamikor ez a művelt családi kör egyik jellemzője volt. A teljes művészi némaság ma még elkerülhető, ha a vidék zeneviszonyain segítünk, a főváros zenei viszonyait pedig egészségesen rendezzük.

A muzsikusok elhelyezkedési lehetőségeit el-

sősorban a vidéki városokban kell kiépíteni. Itt kell a fiataloknak helyet biztosítani, hogy innen, ki-ki a tehetségéről bizonytságot téve kerülhessen előbbre a tudásának, fejlődésének megfelelő helyére, (lásd a hangversenyek értékjelzője c. fejezetet.) A kezdő művészen kisebb keretek között vidéken nemcsak művészete fejlődhetik, hanem a helybeli viszonyok fejlesztése közben szervezési képessége is önként gyarapodhatik a gyakorlattal. (Vidéki zenekarok és egyéb zenei funkciók).

Azonban mindig azt kell szem előtt tartani, hogy lehetőleg *állandó lekööttséget kapjon a művészi hivatás minden képviselője*. Szükség van arra, hogy gyökeret verjen és így terebélyesedjék maga a művészet. Áll ez különösen a fővárosi zenekari viszonyokra.

A szóló zeneművészet ápolása az egészséges országos *művészcsere* alapján, különösebb anyagi megterhelés nélkül megszervezhető. Értem ez alatt, hogy a városok kívánságát *egy helyen* úgy a művészi tanáccsal, mint leköötésekkel (esetleg itt tartózkodó külföldiekkel) elő lehet segíteni.

Itt kell azt a régi elgondolást is megvalósítani, mely az Operaház Igazgatóságának régi vágya, hogy egy állandó és az Operaház tradícióit képviselő »staggione« járja a vidékét. Új elhelyezkedést adna ez számos énekessel, zenésznek. Budapesten kellene felállítani az Operaház kamaraszínházát, mely e staggionénak a budapesti székháza lehetne. Az úgynevezett Művészszínház, a volt Fővárosi Operettszínház, a legalkalmasabb hely lenne erre a célra. Fekvése, nagysága, felszerelése egyformán megfelelő. Klasszikus operetteket, kisebb-operákat egyformán könnyen lehetne itt előadni. Ez lehetne egyúttal a fiatalok színháza is, akik innen kerülhetnének át az Operaházba. (Értékjelzés). Nem hiszem, hogy akár

a staggione, akár a »Kis Opera« ráfizetést jelentene. Hiszen az Operaház műszaki felkészültségével és művészi tradíciójával a siker biztosítottnak ígérkezik.

Megszünnék ezzel az a mai helyzet is, hogy az Operaház csak a fővárosban működik.

Szinte kimeríthetetlen az említett tárgykör. Sokat lehetne e téren pótolnunk. Ez úton elindulva az újabb gyakorlat tapasztalataiból is sok új megoldási lehetőséget meríthetnénk. De addig is foglalkozni kell a gondolattal: a szociális elgondolás teremtsen új elhelyezkedéseket. A gépek mellett az emberi munkát céltudatosabban vegyük igénybe. A jövedelmeket olyan elosztásban nivelláljuk, amely elhelyezkedést biztosítva a család és az egységes nemzeti gondolatot— a legnagyobb mértékben elősegítse!

A HANGVERSENYRENDEZÉS, MINT A KULTÚRPOLITIKA EGYIK ALAPJA.

A zeneművészetben igen nagy, sőt életbevágó szerepet játszik az előadások, hangversenyek megrendezése. Ez adja meg a keretet, ez hívja fel a közönség figyelmét a művészi eseményre, ez indítja el a fiatal művész pályáját és szabja meg irányát. A hangverseny rendezés ezzel válik a kultúrpolitika egyik legfontosabb tényezőjévé. Szorosan összefügg az elhelyezkedési lehetőségekkel, s mindennel ami az elindulástól a teljes kibontakozásig egy művész életét jelenti.

Nem az »irányított hangversenyrendezés« lehetőségére kell itt gondolnunk, hanem a főcélra. A vezérelv: *a nemzeti kultúra széles alapokra*

való fektetése. Az üzletnek feltétlenül igazodnia kell ehhez az elvhez. Sajnos egészségtelen Budapesten az a versengés, amely a hangversenyrendezés terén folyik. És ki látja hasznát? Csak az az egynéhány külföldi nagyság, akikért a versengés tulajdonképpen folyik. Egyik cég a másik ajánlatára licitál. így adódott az az egészségtelen helyzet, hogy pl. *a külföldi karmester több tiszteletdíjat kap ma inalunk, mint egy 100 tagú zenekari együttes.* Ez sajnos nem művészi versengetés, amely javára válhatna a művészetnek, hanem — túlfokozott üzletiesség. Pedig egészséges üzleti elvek szerint eljárva több hasznot láthatna a művészi élet, s jobban járnának a rendezők is. Az idegen művészek szereplését igenis kontingentálni kell: *meg kell egyezniök a különböző hang verseny rendezőknek, ha szükséges, pönálékötelezettség mellett is, hogy ki, mikor, kit léptet fel, s milyen műsorral.* Erre igen nagy szükség van. Csak így lehet külföldiek tiszteletdíját maximumra megállapítani és e hangversenyeket újrarentábilissá tenni. Mind ennek a közönség is igen nagy hasznát látná.

Az egészségtelen versengés, mivel csak a gyorslejáratú üzleti hasznot tartotta szem előtt, nem is nagyon próbálkozott új lehetőségek keresésével.

Nem nevezhetem kultúrmunkának azt sem, ha egy vállalkozó, illetve rendező rizikómentesen elvállalja pl. egy fiatal művész hangversenyének megrendezését. Ez esetben t. i. a művész minden költséget magára vállal. Nem csak játszik vagy előad, hanem saját hangversenyére jegyeket is elhelyez ismerősöknél és a családjánál. így fedezi a hangverseny költségeit. Igaz, itt sokszor jogos a rendező védekezése: az illető nem verbeli művész és mint ilyen fizesse meg a saját passzióját. Viszont éppen az ilyen esetek okozzák

a zeneművészetben a legnagyobb károkat. Ez a különös szokás volt az egyik kirívó tényező, amely *elvette a fiatalok hitelét*. Mi szükség arra, hogy akárki adhasson hangversenyt? A hivatásnak *a dilettánsok hiúsága* felmérhetetlen károkat okozott.

Ezen a téren egy kis változtatással nagyon sokat lehetne tenni. Ez pedig a következő módon volna megvalósítható. Ne a fiatal művész fizessen, hanem a vállalkozó fizessen a művésznek valamit, bármennyire kezdő és fiatal. Bármily csekély tiszteletdíjat fizetne is a vállalkozó, a költségekkel együtt bizonyos kockázatot is kellene vállalnia. Ez a kockázat adna biztosítékot arra, hogy ne dilettánsok, hanem csak a zenei pályára hivatott művészek kapjanak a hangversenyezésre alkalmat.

Minden rendezőnek elsősorban a vidéket kellene beszerveznie. Ez azonban csakis személyes munkássággal, a helyszínén kifejtett munkával vezethet célhoz. Amikor valamelyik fiatal művész már a fővárosban hangversenyezhetik, az már bizonyos érték jelző fokot jelentsen. Nem ügynökökre van tehát szüksége a magyar zeneéletnek, hanem tőkeerős vállalkozókra, akik csak másodsorban, rendezők. Ha a kezdőknél mutatkoznék is talán kis ráfizetés, az majd megtérülne a haladóknál. Így járhat jól a művészet, a művész, s nem utolsósorban a közönség is; csak *így végezné szószerinti hivatását a hangverseny-rendező is*.

Ugyanez áll a már nagynevű magyar és külföldi művészekre is. Az üzlet csakis itt találhatja meg az igazi talaját. Segítsék hozzá a vidéket, — teherbírásához mérten, — a művészi produkciókhoz. Készítsenek városonként bérleteket, melyben helyet biztosítanak a fiatal művészeknek is. Keverjék ezt már beérkezett nevekkal. Vállalja-

nak a városokkal közösen kockázatot és teremtés és műveljék széles körben a kultúra talaját, több munkával és kezdetben kisebb haszonnal. Jó befektetés ez a jövőre nézve, s a kultúrpolitika is igen erős támaszát látná benne.

GÉPZENE.

- A) *Gramofon.*
- B) *Hangosfilm.*
- C) *Rádió.*

A zeneművészet e három technikai vívmánnyal terjed korunkban. A gramofonnak és a hangosfilmnek *rögzítő*, a rádióknak *továbbító* képessége révén a zene mindenki számára könnyen hozzáférhetővé vált. Ezzel viszont bizonyos mértékben elvesztette exkluzív jellegét. De a gépzene épen ez a nagy előnye. Ma már nem lehet a zene csak a kiváltságosak művészete és igenis, szükség van a széles hallgatórétegek bekapcsolására, az igazi nagyközönségre. A gépzene — ha válogatott és jó — feltétlenül kultúrát terjesztő; áldásos *segédeszköze* a zeneművészetnek. Csak-hogy, — s ezt le kell szögeznünk, — *a gépzene nem művészet, csak segédeszköze* a művészetnek! Nem lenne szabad tehát az emberi munkának, a művészi hivatásnak versenytársává válnia.

A) Elsősorban a gramofonnal kell foglalkoznom. Hivatása, hogy a zeneművészet kiváló alkotásait, s a ma élő nagy művészek művészetét értékállóan konzerválja. Tehát nem csak az üzleti, hanem a nemzeti zeneművészet céljait is szolgálnia kell. És itt hiányokat látunk. Hol vannak

pl. a magyar nagy szimfonikus mesterek művei (csak egyet említek a sok közül a »Psalmus«-t) gramofonlemezen? Sehol. Erre az a gyártók felelete, hogy az ilyesmi nem üzlet. Persze, hogy nem. Addig nem, amíg meg sem próbálkoznak vele. S bizony még csak nem is próbálkoztak intézményesen a gramofon-felvételekkel. Ha megpróbálnák, lehet, hogy az első vagy második vétel nem lenne üzlet, de az ötödik, vagy a tizedik már üzlet lesz. És hogy milyen nagy üzlet lehet, azt egy-egy olyan nemzetközi siker után, mint a Psalmus, vagy a Rurulia Hungarica, vagy más hasonló reprezentáns magyar mű sikere, nem kell fejtegetnem. A nemzetközi használhatóság, amely a gramofonlemez jellegzetessége, felbecsülhetetlen értéket, hasznot jelent, a nemzet kultúrájának külföldi bizonyosságára. Gondoljunk végre arra, hogy ne mi vegyük meg *idegenből a mieinket*, hanem hozzuk ezentúl mi forgalomba és adjuk el a külföldnek. Nemcsak a műveinket, hanem a művészeinket is.

A gramofon-ipar nézetem szerint két részre oszlik: az első része a rövid üzleti lejáratú: »sláger lemez«-gyártás. A másik része a szimfonikus, ill. »művész lemez«-gyártás. E kettő helyes üzleti szempontokból való gyártása adja meg *a gramofon-gyár rentabilitását*. Vagyis az úgynevezett »sláger-lemezek« adják az »idény-cikkek« gyors üzleti eredményét, míg a »művész-lemez«-ipar adja az *állandó értékű*, sőt az idő folyamán fokozódó bevételi lehetőségű gyártás alapját. Nekünk ma ilyen méretű gramofongyárunk, sajnos, nincs. Pedig sokan találhatnának elhelyezkedést, munkásoktól — zeneszerzőkig, egy színvonalas lemezgyárban. Ilyen gyárat azonban nem szabad csak »grundolni«, hanem egészséges alapra kell fektetni. Nem spekulációra, hanem erős tőkére kell felépíteni, hogy a kezdet nehézségeit

kibírja, s hogy a nemzetközi üzleti életbe bekapcsolódhassék.

*

B) A hangosfilm volt az egyike azoknak a technikai vívmányoknak, amelyek a muzsikusközösséget, — különösen a hangszeres zenészek csoportját, — kenyerétől megfosztotta. Igaz, azonban, hogy egyrészt a hangos filmek élete nem túlságosan hosszú és másrészt ma már ez a társadalom is nyújt némi kereseti lehetőséget. Egy feltétellel. Nem szabad a zenész-ügynököknek teret engedni. Csakis úgy lehetne a mai viszonyokon segíteni, ha a zenei szolgáltatások díjazását általánosan szabályoznák. Másszóval: *a muzsikusközösséget annyi kapna kezébe, mint amennyit a filmvállalkozó fizet.* A vállalkozó és a muzsikusközösséget álló »munkavállalónak«, közvetítőnek nem szabadna lennie. Nálunk, sajnos, nem így van. Nem egy esetről tudunk, amelyben *a vállalkozó kifizetett a »munkavállalónak« egy muzsikusközösséget számára óránként négy pengőt, a munkavállaló a muzsikusközösségetnek már csak két pengő órabért juttatott.* Az ilyesmit a filmkamara minden bizonnyal — a zenei kamarával karöltve — ki fogja jövőben küszöbölni.

Van itt a fiatal zeneszerzők számára más lehetőség is. Ez pedig a hangszerelés, átírás, stb. Ez azonban nem csak a személyes ismeretség alapján és titokban kell, hogy történjék, mint eddig, hanem a rátermettség alapján és nyíltan. Az amerikai filmek 90%-án világosan feltüntetik, hogy kinek a zenéjét ki hangszerelte, vagy írta át, s ki a film zenei vezetője. Itt nem szabad »titkot tartani«. Igenis tudja meg a közönség is, ne csak a szakma, hogy ki írja és ki hangszereli a »saját« zenéjét. — Mindjárt más-

kép ítéli meg a zeneszerzőt, a karmestert, s a filmet is. Szóval itt is szükség volna egy *felsőbb zenei fórum bekapcsolására*. A felelősséget vállalni kell. A hangosfilm, miután a külföldet is bejárhatja, igen nagy kultúrpropaganda erővel bír, s ez által zenei fejlettségünket is bizonyíthatja. Ez a kérdés feltétlenül teljes rendezésre vár.

*

C) *A rádió* továbbító képességével elhangzó művészetünknek legerősebb kultúrpolitikai eszköze. Igenis a *mi nemzeti művészetünknek*. Mindenhova elér. Mindenki által hozzáférhető és ezért a *legnagyobb propaganda eszköze a kultúrának idehaza és a kultúránk fokának a külföld előtt*. Ezt a Rádió r. 1. Igazgatósága erősen szem előtt tartja. És műsorát évről-évre fokozza.

KORSZERŰ KULTÚRHÁZAK A VIDÉKEN.

Az előző fejezetben elmondottam, hogy mindazt, amit a zeneművészet érdeke megkíván, intézményesen kell megalapoznunk. A megalapozás jelentősége csak úgy domborodhatik ki a jövőben, ha széles alapokon kiépítjük, — vagyis megfelelő hajlékot építünk számára. E kulturhajlékok, vagyis *korszerű kultúrházak* hivatottak időállóan hirdetni a jelentőséget s a célt. Ha az első kultúrház már áll, akkor valóban áll a keret is, amely a széles néprétegeket magába öleli és végzi hivatását.

Meg kell jegyeznem, ma igen kevés vidéki

városnak van legalább 500 személyt befogadó térije. A legtöbb helyen még ilyen sincs. Elsősorban, ez az egyik főoka a vidék művészi csöndjének. — A kultúrházak felépítése szempontjából azok a városok jöhetnek számításba, ahol a lakosság száma meghaladja az 50.000 főt.

Egy 50.000 lakosú városnak legalább 1000—1200 személyes teremre van szüksége. A kérdés anyagi oldalát hagyjuk későbbre. Előbb hadd mondjam el, miképpen oldható meg építészetileg egy korszerű kultúrház.

A terem, mondjuk téglalakú, jobbról-balról erkélye van, olyan emelkedéssel, hogy mind a terem egyik végében álló koncertpódium, mind a másik végében lévő színpad jól látható legyen. A földszint széksorai praktikus megoldásúak, megfordíthatók, vagy átcsapható támlájúak és adott esetben könnyen kivihetők. Az átcsapható támlára azért volna szükség, hogy hangverseny alkalmával a közönség a terem egyik végében felépített hangversenypódium felé nézzen, míg színelőadásoknál az ellenkező oldalon felépített színpad felé fordíthassa székét. A földszinti székek eltávolítása pedig a báli, vagy egyéb mulatságok lehetőségét adná meg. Az oldalfolyosók, valamint az előcsarnok kiképzésénél tekintetbe kellene venni, hogy itt az állandó díszítések helyett *állandó képzőművészeti kiállításoknak is alkalmas tér nyílik*. Nagy nyilvánosságot nyerhetne a képzőművészet is. Mindennek a technikai megoldása természetesen a szakemberekre tartozik. Összefoglalva, e termek az alábbi alkalmakra volnának használhatók:

a) *Hang verseny pódium* igénybevételénél: Zenekar-, kórus-, szóló-hangversenyek, felolvasások, tudományos, politikai és egyéb gyűlések céljaira.

b) *Színpad* igénybevitelénél:

Opera, ballett, operett, vagyis zenés műfajok előadására és színelőadások céljaira.

c) A földszinti székeltávolításával bálák és hasonló mulatságok rendezésére.

d) A folyosók, valamint előcsarnokok állandó képzőművészeti kiállításokra.

Belső felszerelésében természetesen mind e célnak meg kellene felelnie. Csak a nagyobb dolgokat említve: orgona, hangversenyzongora, színpadi felszerelések, stb. Sokféle használhatóságuk miatt e termek rövid időn belül már, helyi vonatkozásban, némiképp rentabilisokká válnának, így indulhatna meg intézményesen, vidéken, tényleg filléres helyárrakkal, az igazi »népművelés«. De így indulhatna meg a fővárosban működő komoly művészi együttesek, és művészek vendégj árasa, az Operaház staggionéja, a fővárosi zenekarok vendégszereplése, stb. Csak így indítható el *intézményesen* az igazi vidéki zeneélet.

Jelentősége ezeknek a kultúrházaknak adva van. Főcéljuk az, hogy a zeneművészet megnyilvánulásait *ne csak a fővárosra lokalizáljuk*, hanem keretet adva, az érdeklődést, tanulást, kibontakozást *országos alapokra fektethessük*. Ez ad majd lehetőséget a helybeli és országos komoly művészi élet megindulásához. A művészi élet fokozásával, pedig önmagától kap majd erőre a pedagógia jelentősége is, mely nem eredményezhet mást, mint az összes zeneiskolák fejlődését Új képpé formálhatja tehát át mindazt, amit eddig »vidéki« fogalomnak tudtak. *Az őstalajt munkálja. Új embereket állít majd kultúrmunkába. így elhelyezkedést ad. Komoly művészeket, komoly közönséget és nagy lehetőséget.*

Mindez új munkaalkalmakat teremt minden

téren. Gondoljuk csak meg, ki mindenki kaphat ezzel kenyeret? Földmunkások, építőmunkások, tervezők, mérnökök, képzőművészek, szobrászok, hangszerkészítők, díszítők, asztalosok, kárpitosok, szerelők. Vagyis az iparosságtól egész a legelvon-
tabb művészekig mindenki. És mindezek felett a kész házak a nemzet művelését és a nemzet kultúráját szolgálnák.

Az alapot, a telket természetesen az illető városnak kellene adnia. Az elgondolásnál nehezebb kérdés az anyagi feltételek előteremtése.

Erre csakis a kollektív munka adhat feleletet. Az az egyesülés, amelynek létkérdése az új elhelyezkedési lehetőségek megteremtése s a zenei kultúrkövetelmények fokozása. Egyszóval a Zenei Kamara, amelynek ez az igazi hivatása.

A BUDAPESTI ZENEPALOTA, MINT A „ZENEMŰVÉSZETI KAMARA” SZÉKHÁZA

Zenepalota.

Budapest Székesfőváros lakossága ma egy millió, tehát Budapest világváros. A külföld szemében zenei város is, nem csak zeneszerető, hanem valóban zeneértő közönsége van. Van Liszt Ferenc alapította Zeneművészeti Főiskolája. Van reprezentatív művészi fokon álló Operaháza. Vannak nagymúltú, magasnívójú színházai. Vannak értékes múzeumai. Mindene van, ami a nemzet kultúráját hirdeti. *De nincs hajléka a szimfonikus zeneművészet számára. Zeneművészetünk mind a mai napig mindenütt csak »albérlő«.* Hogy tudhasson széles néprétegekből

álló igazán nagy családot alkotni, ha hajléka sincs? Ezt a hiányt nagyon érzi és nagyon megszenvedei mai zeneművészetünk. Eddig főleg azok támogatták hazai muzsikánkat, akik külföldet jártak és ott szítták magukba a lelki szomjúságot a zene iránt. Ezért volt talán a nagyközönség igénye itthon is nemzetközi jellegű.

Most a zenét új népréteggel kell megszerettetnünk. Ezt azonban csakis úgy tudjuk elérni, ha filléres helyárrakkal, s a legnagyobb művészi impresszió első benyomásának súlyával tesszük zeneszeretővé az új közönséget. Jól tudjuk, mit jelent az ember életében az első impresszió. Különösen serdülő korban mekkora befolyása lehet az egész életre.

Ehhez korszerű hangversenyteremre van szüksége fővárosunknak. Olyan hangverseny-teremünk, mely a mai kor igényeinek és a zeneirodalom összes műveinek előadására megfelelő volna, nincs.

Vegyük sorra a meglevőket.

A Zeneművészeti Főiskola nagyterme az első, amelynek van ugyan szükséges felszerelése, de nincs kellő befogadóképessége *s nagyszabású művek előadására nem alkalmas.*

A Vigadó csak átalakított táncterem, nem zenei célra épült s hiányos az akusztikája. Orgonája egészen kezdetleges.

Nagy befogadóképességű »hangverseny teremünk« egyedül az annyi viszontagságot látott Városi Színház, mely azonban *sem felszerelésében, sem akusztikájával nem felel meg semmiféle zenei előadásnak.* Furtwängler egy ízben a következőket mondotta róla: *»E színház nem alkalmas hangversenyek tartására. Hiábavaló itt minden magasabb értelemben vett zenei kidolgozás, mivel minden másképp érvényesül. A zenei előadás itt úgy hangzik, mintha egy élénk*

színekkel megfestett képet sötét zugban állítanánk ki.»

Ma odajutottunk, hogy akusztikailag, i'ekvésileg és e nagy hangversenyek színvonalának megfelelő hangverseny-terem: »a m. kir. Operaház«. Az Operaház azonban csak az évad bizonyos napjain használható hangversenyek céljaira.

Budapesten a zenekultúra érdekében tehát az első megoldandó feladat a korszerű, minden tekintetben megfelelő, jelentős zenepalota felépítése.

A Zenepalota terve.

Építendő Budapest Székesfőváros városfejlesztési és idegenforgalmi igényei alapján, úgy elhelyezésében, mint céljának megfelelő épületkomplexum.

Magábfoglalja:

A) a 3000 személyes nagy-, 1500 személyes közepes-, és a 800 személyes terem.

B) a »Zeneművészeti Kamara« országos vonatkozású adminisztrációjának elhelyezését.

C) Zenei kiadóvállalatok, hangszergyárak, ügynökségek, stb. vagyis minden zenei érdekelt-ség üzleti vállalkozások irodáit.

A) *A termék használhatósága és jövedelmezhetősége.*

I. A nagy terem. Használható: nagyzenekari, nagyszabású kar- és zenekari előadásokra, kongresszusokra legalább 3000 személyes befogadóképességgel. Felszereléséhez természetesen hozzátartozik egy nagy modern hangversenyorgona, — amely a legnagyobb zenei igényeket is kielégítheti. (Ilyen most Budapesten nincs.)

II. A közép-terem. Használható: kisebb zenekari hangversenyekre. Szóló, előadó, hegedű,

zongora, ének stb. előadásokra, legalább 1500 személy befogadására.

///. *Kisterem.* Használható: kamarazene, vetített előadások felolvasások, értekezések, stb. céljaira, legalább 800 személy befogadásával.

A terem és a többi helyiségek jövedelmezősége áll:

1. A terembérekből.
2. A ruhatárak jövedelméből.
3. Üzlethelyiségek, kiadott irodahelyiségek bérösszegeiből.
4. Buffet-k, ill. a nyilvános vendéglők bérösszegéből.

Hogy a rentabilitásra csak egy példát hozzak fel: a berlini »Philharmonie« évente átlag 200.000 RM-t jövedelmez. A zeneház budapesti hozamát és költségét csakis szakemberek tudnák megmondani. De ismerve a zenei közszükségletet, nemcsak álmodozó rajongás él bennünk, hanem a nemzeti érzés teremteni akaró realitása is.

*

B) *A Zeneművészeti Kamara és üzleti lehetőségei.*

A Zeneház felépítése csakis kollektív munkának lehet az eredménye.

Zeneművészetünk szétágazó működési területeinek összefogását, valamint korunk szociális követelményeinek kivitelezését a Zeneművészeti Kamara lesz hivatva véghezvinni. A túlnövéseket le kell nyesnie. A hiányokat pótolnia.

A mi zenei kamaránknak a szó szoros értelemben építenie kell. Pótolnia kell hiányokat, hogy nagyobb téren tudja tagjai számára a szociális problémákat megoldani. Fejlődést felmutatni, *új munkát teremtem.* Több intézményt lé-

tesíteni. A megszűnt intézményeket újra megindítani. *Hiszen egy állásban csak egy ember helyezhető el.* Több állást kell teremteni. Ezért kellene minden lehetőséget kihasználni, hogy több, de igazán kenyeret adó állás legyen betölthető.

Ma már majdnem az a helyzet, hogy az országnak nem csak első, hanem egyetlen zenei intézményévé válik a m. kir. Operaház is.

Egy ilyen nagy ügy megmunkálására hely kell. Korszerű adminisztráció. Hiszen a zeneművészet ügykörében már ma is igen sokan működnek. Sokak érdekeit fogja a Kamara szolgálni. De ha hozzávetőleg 30.000 tag hangyaszorgalommal összehordja a téglákat, biztosan felépülnek azok az intézmények, amelyek biztos elhelyezkedés mellett majd igazi magyar zenekultúrát is adnak.

A zenésztársadalom összeállításából, kollektív, erkölcsi és anyagi tőkéből mindez elindítható. Így létesülnek majd vidéken korszerű kultúrházak és így építhető fel Budapest zenepalotája is. Mindezek gondozójának, elindítójának, kivitelezőjének a Zeneművészeti Kamarának kell lennie. Működési központja pedig a budapesti Zeneház.

Mindaz, amit a Kamara majd épít, nem holt tőke, hanem jó kamatokat hozó vállalkozás. — Hiszen a termek mind jövedelmezők. Kezdetben talán nem nagy mértékben, mivel első feladatuk a közönség-nevelés, de később már önmagukat fogják fenntartani, sőt szép hasznot is hozhatnak. Ha még mindezt távolinak érezné valaki, csak azt felelhetem, hogy mindenünket, amink van, hozzánk hasonló emberek teremtették. — Elődeink hagyták ránk.

Ami ránk maradt a zeneművészet alkotásaiban, az a mi jelenlegi »forgótökének«. De nemcsak mi élünk ebből, hanem az egész világ zenei

társadalma. Fogyasztója pedig a nagyközönség. Operákban, hangversenyeken, gépzenékben, (rádió, gramofon, hangosfilm), tetemes összegeket forgalmaz a zene. Ha nem is közszükséglet, de a művészetek közt az egyik legkeresettebb »cikk«. Ha pedig valami »cikk«, az üzlet is.

Az üzletnek azonban nem szabad csak az egyéni gazdagodást szolgálnia, hanem magát a zeneművészetet is virágzóvá kell tennie.

Melyek a Zeneművészet üzleti lehetőségei?

Mint minden üzleti ténykedést, a Zeneművészetet is három részre oszthatjuk:

1. Termelés (szerzők).
2. Közvetítés.
3. Fogyasztás, (nagyközönség).

E három pontban tudnám legjobban megvilágítani, mennyire fontos, (egymásra utaltságuk folytán) a közös nevező alatt való együttműködés. Talán a zeneművészet üzleti vonatkozásaiban világítható meg legjobban, hogy ma mindegyik ágazata milyen távol áll egymástól, s milyen eredményt érhetne el, ha közös egymásrautaltságukat kihasználnák.

1. *Termelés* alatt a zeneszerzőket értem. A régebbi, a jelenlegi és a jövő zeneszerzőinek munkásságából él és fog élni a zenészek társadalma. Ugyanez áll a szerzők társadalmára is, mert minél több lehetőséget találnak a művek játszására, annál nagyobb termelésre lesz szükség. Ha pedig az igény fokozódhatik, akkor érdemesebb új műveket alkotni. Minél több az új mű előadási lehetősége, *annál nagyobb a kiválasztódás*. így gyarapodhatik a zeneirodalmunk. Szerzőink már meglevő művei is többször kerülhetnek előadásra. *Nagyobb forgalomnál nagyobb lesz a haszon*. Az igénytöbblet pedig lehetővé teheti a tehetséges fiatal szerzők érvényesülését is. Olyan szer-

zók is hozzájuthatnak a gyorsabb érvényesüléshez, kiknek ez ma csak hosszú idő alatt lehetséges.

Nem elég, ha a fiatal szerző nagy ritkám hozzájut egy-egy műve előadásához. Lehetőségre van szüksége, — hogy kedvét végleg el ne veszítse és friss műveit hallhassa, mert ez által tud csak igazán fejlődni.

Nem szeretnék túlozni, de a művész, aki csak néha-néha lép közönség elé, beérkezése után is elfogultságot érez. *Csakis állandó működés adhat rutint*, a tehetség és tudás érvényesítésére szükséges feltétlen nyugalmat. Ez a zeneszerzőkre is érvényes. Úgy alkothatnak csak időálló munkát, ha a rutint is el tudják sajátítani. Ha hallják műveiket, s a kritikát s így munkálkodhatnak. Nem lehet évekig lesni az alkalmat, hogy hosszú esztendők előtti munkájukat, nagy nehézségekkel, személyi ismeretségek keresésével, a legtöbbször elkeseredve, végre valahol előadathassák, így nem fejlődhetik a szerzők társadalma. Ezen pedig csakis úgy segíthetünk, ha közösen több lehetőséget keresünk és teremtünk. A zeneszerzők társadalma a zenészek társadalmával együttesen segítsen munkaalkalmakat teremteni. Ha megértik egymásrautaltságukat, a szükséges anyagi keretet is meg fogják találni. Megélhetést, kultúrát és művészetet fokozni fogják.

*

Közvetítés lévén a *termelés* és *fogyasztás* között, ez az üzleti tevékenység igen fontos tényezője egész zeneművészetünknek. Sok esetben az egyik irányítója is, mert általa jut szóhoz legtöbb esetben a művész.

Itt rá kell világítanom arra a tényre, hogy, *zeneművészetünk működési tere nemzetközi.*

A magyar zeneművészet képviselői, a világ bármely táján megszólalhatnak. Énekeseink külföldön is magyarul énekelhetnek! Hegedű, zongora- és a többi zeneművészeink bármilyen messze, bármely szerző művét játsszák is, magyarok maradnak. *Így minden egyes külföldön fellépő művésziünk a mi kultúránkat képviseli a külföld előtt.* A zeneművészetben nincsen országhatár. Éppen ezért, mivel nemzetközi viszonylatban képviseli nemzetünk színeit, *fokozott figyelmet és munkásságot kell e téren kifejtenünk.*

Önkéntelenül vetődik fel a gondolat, hogy *ki kellene építenünk kultúr-külfélpiseleteinket.* Működésük abban állna, hogy kuiturkapcsolatainkat realizálnák. Műveket és művészeket hallgatnának a 'külországokban. Vendégeket válogathatnának az itthoni, ez irányú szükségletek! ellátására. Ajánlanák a mi reprezentatív művészi termékeinket és művészeinket a külországokba. Így a legfelsőbb szempontok szerint eredményesen elindítható, lebonyolítható és fokozható lenne a közvetítés, vagyis a művész-csere.

Az üzlet nem szenvedne hiányt, sőt igen jól, még fokozottabban megtalálhatná számítását.

A közvetítés belföldi vonatkozásban is igen fontos. A lényeg itt is az, hogy minél több művet és művészt tudjon a közvetítő elhelyezni. Közvetlen érdekkapcsolatot tartson fenn a termeléssel és fogyasztással. Sőt, kösse egybe funkciójukat. Működése révén jobban járjon a szerző, a művész és a nagyközönség így mindig lesz létjogosultsága.

*

Fogyasztó alatt a nagyközönséget értem. A legfontosabb célkitűzés a *fogyasztás fokozása.* Nagyközönség szerzése, nevelése, szervezése.

Itt első hely a helyes *propagandát* illeti. A zenei propaganda alatt azonban nem szabad *reklamirozást* értenünk. Nem reklámra van szüksége a zeneművészetnek, hanem lehetőséget kell találnia, hogy új közönséget toborozhasson. (Munkás-, ifjúsági hangversenyek, előadások, stb.)

A propagandában kell elhelyezkedniök a *zenei szakíróknak*. Kezdetben a műsor-füzetek soraiban ismertethetik a műveket, zenei gondolatokat. Ebből alakulhat ki a zenei szaksajtó. — Majd a nagyobb igény alapján *megalapozhatják a zene újságját*. Állandó zenei lapunk most nincs. (Meg kell jegyezni, volt.) A zenei lap hivatása nem csak annyi, hogy a zeneirodalommal foglalkozzék, hanem, hogy a zeneművészet egész társadalmát, *a szerzőket, művészeket, a közönséget*, a magasabb értelemben vett érdek szerint kapcsolja egybe, összekovácsolja a zeneművészet jelenlegi szétszórtságát. írásban is elősegítse a »harmóniát«. Működése hiánypótló lesz. A propagandának tehát az a legfőbb hivatása, hogy a jelenleg távolállókát egymásra utaltságuk folytán összefogja és össze is tartsa.

A propagandához bizonyos vonatkozásban a közvetítés is tartozik. Itt volna megvalósítható az olasz »Dopolavoro« mintájára az az intézmény, mely a vidéket szorosán összeköti a fővárossal. Saját autóbuszain bonyolíthatná le a vendégjárásokat. Ezzel segíthetné a vidéki kultúrházakban fővárosi együttesek, s az Operaház staggionójának vendégszerepléseit, s a vidéki városok egymásközötti vendégjárásait. Ezzel megoldható lehetne már kezdetben is, hogy a szükséges technikai kivitelezés is biztosítaná az előadások magas színvonalát. így kaphatna erőre a vidéki zenei élet. Ez ma néhány nagy vidéki várost kivéve teljesen lehetetlen. Nincsen a zene

számára megfelelő hely. Ezért nem tudott még ma sem rentábilissá válni vidéken a zeneművészet. Addig, amíg a vidéket nem tudjuk bekapcsolni művészi életünkbe, nem fogunk önmagunkon sem segíteni. Erre a célra kell az egészséges zenei propagandának megtalálnia a megvalósítás módjait. Adottságainkhoz mérten, lassan, de céltudatosan. Mindez megvalósítható. De csakis akkor, ha úgy fogjuk fel, mint közös célt.

A Zeneművészeti Kamarában adva van a keret és a lehetőség. Adva vannak lehetőségek, az anyagi jövedelmek. Kivitelezése némiképp már abban is rejlik, ha felismerjük a szükségességüket. A Magyar Zeneművészeti Kamarának ez legyen az igazi hivatása, s akkor teremteni, építeni fog. Munkát fog adni és magyar művészetet.

*

C) *A zene üzleti érdekeltségei.*

Kereskedelmi és ipari érdekeltségeknek szintén helyet kellene kapniok a zene házában. Egyrészt saját érdekükben, mert így a kereskedelem közvetlenebb kapcsolatba kerülhetne a zeneművészettel. Másrészt a zenei társadalom érdekében, mivel az üzleti lebonyolításoknál igen nagy segítséget nyújthatna az egész zenésztársadalomnak. Érdekeik, — ha szorosan vesszük — végeredményben közösek. Az együttlakás csak szorosabbá tenné és eredményesebbé a közös célt.

A Zeneházban tehát elhelyezkedhetnének még:

1. *A hangverseny rendező-cégek* (ügynökségek).

1. *A mechanikus-zene gyári érdekeltségei:*

- a) gramofon-gyártás (lemez),
- b) film-zenei érdekeltségek,
- c) rádió-gyárak, képvisellete stb.

B. *Hangszergyárak képviselői:*

a) Hangszergyártás.

(Egyes hangszerek gyártása nálunk hiányzik, behozatalra szorulunk.)

b) Húrgyártás. (Bélhúr ma szintén behozatalra szorul.)

4. *Kiadóvállalatok.* (Kotta, zeneanyagok.)5. *Zeneműkereskedések érdekeltségei.*

(Kotta, gramofon-lemez, zenei írásmunkák) stb. eladása, forgalombahozatala.

*

El kívántam mondani mindezt. Nem mondtam talán sok újat. Új benne csak annyi, hogy összegezve adom, a mai kor követelményeihez, kívánalmaihoz alkalmazva világítom meg a megoldási lehetőségeket. A megoldások természetesen sokféleképpen vihetők keresztül. De a céljuk mindig, minden korban csak egy lehet és ez: a nemzeti gondolat, amellyel zeneművészetünk minden ágát, helyes irányban, virágzóvá és termékenyvé tehetjük.

Mi, muzsikusok nem »megzenésíteni« kívánjuk az országot, hanem a zenét széles körben akarjuk művelni. Társadalmunkat a zenével is hozzá kell segíteni ahhoz a lelki felkészültséghez, melyre nemzetvédelmi vonatkozásban a művelődés minden ágában szükségünk van.

Azt is tudjuk, hogy vannak fontosabb ügyek, amelyek az élettel közvetlenebb vonatkozásban állnak. De mi, a magunk körében, ahova az élet állított, hivatásunk tudatában, százszázalékban szeretnők terveinket, elgondolásainkat megvalósítani. Szemünk előtt csak egy nagy cél lehet: a nemzet zenekultúrájának és evvel nemzetünk erejének fokozása.

Budapest, 1939. július havában.